

saa kunde være istand til stadigen at forbedre Bøndergodsset. Dersom nu Staten vil, for at naae høiere Formaal, gribe ind i dette særegne Fæsteforhold, som tilstigtet ved dette Lovforslag, da maa der ikke gribes dybere ind end nødvendigt, ikke dybere end nødvendigt er for at naae Formaalet. Det er ganske vist en meget rigtig Bemærkning af den høitærede Indenrigsminister, uagtet den ikke er ny, og forøvrigt en almindelig Bemærkning, som gjælder alle Lovforsøranstaltninger, at det forelagte Lovforslags Hovedformaal skal være det Overordnede, og de specielle Interesser det Underordnede; men jeg tilstaaer, at disse specielle Interesser, om de end skulle være Hovedformaalet underordnede, dog ikke skulle bortkastes og aldeles opgives. Det gaaer med denne Foranstaltning som med enhver Foranstaltning, der griber ind i store og vigtige sociale Forhold, at man ved at gennemføre dem maa tage meget nøie Hensyn til de factiske Tilstande og til de Interesser, som dertil ere knyttede; man maa ikke, for at naae Principet, kaste det Bestaaende bort eller gaae kold og haard hen over de Personer, som derpaa have bygget, maaskee i god Tro derpaa bygget deres Livslykke. Vanskeligheden er naturligviis at træffe den rette Middelvei, saaledes at man hverken med for stor Engstelse klæber sig fast ved det Bestaaende og derover glemmer Principet eller med for stor Driftighed kaster sig ind i Principet, og derover glemmer det Bestaaende. Dersom man bedømmer det foreliggende Lovforslag fra disse almindelige Synspunkter, saa troer jeg, at man maa indrømme, at Hovedformaalet: Selveiendoms Fremme paa Lehnene, Stamhusene og Fideicommisserne er fæet tilstrækkelig Fyldest, idet de Baand, der hidtil have hvilet paa det under disse Bestikkelser hørende Bøndergods, og have modsat sig dets Salg, ere løsnede saa meget, at Bestidderne kunne sælge enten til de nuværende Fæstere eller ved Fæsteledighed fuldkommen frit. Derved troer jeg er gjort nok i en midlertidig Lov, og som saadan præsenterer Lovforslaget sig; thi naar, som af en æret Taler er ytret, der er en alvorlig Villie tilstede hos Bestidderne til at ville sælge paa en saadan Maade, at Fæsterne kunne købe, da er Afgangen dertil

aabnet. Ogsaa troer jeg, at Fideicommissernes, Lehnenes og Stamhusenes Interesse, om man end i det Enkelte i denne Henseende kan have Noget at indvende, er varetaget. Jeg støtter min Formening om dette Forhold ikke saa meget til egen Erfaring eller til egen Tænkning, det vil jeg gjerne indrømme, som til den Behandling og det Udfald, Lovforslaget har faaet i Landsthinget, hvor jeg troer, at disse Interesser ere tilstrækkeligt repræsenterede. Ligeledes troer jeg, at Fideicommissbestiddernes Lary er tilbørlig varetaget, hvorom jeg forøvrigt mener, at Alle ere enige. Derimod troer jeg, og maa jeg paastaae, at Fæstebondestandens Lary, Hensynet til de her særligt bestaaende Fæsteforhold og til Fæstebøndernes derpaa støttede Afkomster, ikke er varetaget paa samme Maade, idetmindste ikke tilstrækkeligt varetaget; thi, naar man giver Fideicommissbestidderen ved Fæsteledighed Ret til at sælge til hvem han vil, og giver ham denne Ret paa en Maade, som vil drive og friste ham til ved Fæsteledighed at udbyde Fæstegaardene til den høieste Pris, saa troer jeg, at man gaaer Fæstebondestanden for nær, og at man gjør det uden Nødvendighed og alene til Gunst for Fideicommisset og dets Bestidder. Vel veed jeg, at det i den nys antagne Paragraph er bestemt, at Bestidderen, naar han sælger Fæstegods til Fæsterne, deres Børn eller Svigerbørn, skal for sit Vedkommende have en høiere Andeel af Kjøbesummen, end naar han sælger det til Fremmede; men, selv om denne Paragraph skulde angaae afdøde Fæsteres Børn og Slægt — Noget, jeg ikke er aldeles vis paa, jeg veed ikke om den ærede Ordfører mener det, (Ordføreren, Jo!) ja, jeg troer dog ikke, at det med fuldkommen Klarhed fremgaaer af Orde-
 ne, og de kunne maaskee trænge til en noget tydeligere Redaction, — men altsaa selv om denne Paragraph, som vi nu høre, angaaer Fæsteres Efterladte, saa troer jeg dog ikke, at deri indeholdes nogen egentlig Betyggelse eller reel Nytte for dem. Derimod har Paragraphen den Betydning, at det deraf fremgaaer, at Udvalget har anerkjendt, at der virkelig er et Hensyn, der skal tages til den afdøde Fæsters Efterladte ved Fæsteledighed; men nogen anden eller mere reel Betydning vil den, som